

KISS TAMÁS

Diákmozgalmak 1956-ban

Tisztelt fiatalok és majdnem velem egykorúak! Azzal kezdem – erről nyilván hallottak, így csak néhány mondatot szólnék –, hogy 1956-ban, de már az azt megelőző években is, származás szerinti összetétel volt a meghatározó abban, hogy kiket, milyen létszámban vettek fel az egyetemre. Az akkori pártállami vezetők próbálták ugyanis kiképezni a saját értelmiségüket és úgy gondolták, hogy a munkás és paraszt származású szülők gyermekei alkalmasak lesznek arra, hogy azt a politikai vonalat vigyék tovább, amit ők célul tűztek ki. Így az egyetemi, és főiskolai hallgatók 60-65-70%-a – megoszlanak a számok –, munkás-paraszt származású fiatalember volt; és meg kell, hogy mondjam, ez az elvárása a pártnak és a hatalomnak, 1956-ban csődöt mondott.

Mert pontosan ezek a fiatalok, akik a faluról jöttek, akik a gyári, nagyüzemi családokból jöttek, döbrentek rá a tanulmányaik során, hogy mi a különbség az elmélet – amit az ő fejükbe próbálnak beültetni a Marxizmus és a leninizmus című tantárggyal és egyéb politikai tantárgyakkal – és a valóság között, mit tapasztalnak otthon, hogyan élnek az ő szülei, hogy a falukba lesöprik a padlást, hogy begyűjtés van, kötelező tsz szervezés, hogy a munkást a normával teszik tönkre, és így tovább.

Azt kellett tapasztalnia a hatalomnak '56 októberében, hogy pontosan ezek a munkás-paraszt srácok, lányok voltak a legradikálisabbak azokban a politikai követelésekben, amelyeket aztán október 23-ára megfogalmaztak. De ne menjünk ennyire előre. '56 történetéből hadd idézzek föl néhány olyan dátumot, amely a történészek számára nem lesz újdonság, de csokorba kötöm, mert így lesz érthető egy folyamat. Kezdődik '56 februárjában a XX. kongresszussal, ez a moszkvai pártkongresszus, amikor először a párt tagjai elkezdik Sztálin rendszerét bírálni. Majd június 28-án Poznanban, Lengyelországban kitör egy felkelés, amit ugyan két nap alatt a szovjet harckocsik levernek, de ez már

jelzi, hogy valami nincs rendben az ún. szocialista táboron belül, és csak katonai erővel lehet a fegyelmet fenntartani. Július 18., Rákosit leváltják. Ez egy csoda, mert ugye 1945-46 óta Rákosi megtámadhatatlan volt, és egyszer csak egyik napról a másikra azt olvassa az újságot olvasó, hogy Rákosi elvtársat leváltották. Majd szeptember 19-én újrakezdődnek a Petőfi Kör összejövetelei, három hónap kiesést követően, és végül „szelepek” nyílnak, amelyek az azt megelőző néhány évben, abban a bizonyos proletárdiktatúrában elképzelhetetlen volt. Elkövetkezik október 6-a, Rajk László újratemetése – erről nyilván hallottak –, „szerecsétlen módon”, ahogy ők mondják, tették pont az aradi vértanúk napjára, és október 6-án történik valami, ami szintén addig elképzelhetetlen volt, és ez a következő. 30-40, később néhány száz, százötven egyetemi, főiskolai hallgató, Budapest utcáin sétálva, vonulva először elmegy a Sztálin szoborhoz, és elfütyül a „*Meghalt a cselszövő*” című dalt, ami ugye önmagában rendszerellenes tüntetés. Majd elvonulnak a jugoszláv követség elé, és ott Tito-t, és a jugoszláv rendszert éltetik. Majd elvonulnak az Andrássy út 60. elé, remélem tudják, hogy miről beszélnek, ez volt az ÁVH székháza, ahol azonban amikor az ÁVH-t szidják, kijön egy idős bácsi, és mondja, hogy „kérem, uraim, az ÁVH már innen elköltözött, ez a MOLINTEX székháza, ne itt tessék kiabálni”. Jellemző a korszakra. Majd elvonulnak a Batthyányi-mécseshez, és ott csatlakoznak a DISZ, az akkori pártifjúsági szervezet által szervezett megemlékezéshez. Érdekes módon azt mondják azok, akik ebben részt vettek, hogy egyértelmű volt, hogy a rendőrség azért nem avatkozott közbe, mert azt hitték, hogy ez a DISZ rendezvényére felvonuló DISZ tagoknak a szereplése. Tehát ez váratlanul érte őket, lehet, hogy a „*Meghalt a cselszövő*”-t nem is ismerték. És erről a Kolhoz Körről, mert ez a Kolhoz Kör tüntetése volt, ez itt, Szegeden is többször előkerült, azért összeírtam néhány dolgot, amit szeretnék megosztani mindenkivel. Nevezetesen azt, hogy tulajdonképpen már '54-től működött, így emlékeznek vissza azok a résztvevők, akik részben talán ott voltak az Eötvös Loránd-on, a bölcsészkaron, részint oktatók és néhány hallgató. Azt mondja az egyik résztvevő, hogy „.... együtt voltunk, sportoltunk, kirándultunk, közéleti, politikai, filozófiai problémákkal foglalkoztunk”.

Egy másik idézet, és ez azért kapcsolódik Szegedhez, mert Román Károly neve a szegedi ügyek kapcsán is előkerült. Azt mondja az egyik

visszaemlékező „Voltak vidéki kapcsolataink, például Román Karcsi olyan típusú volt, hogy meghívott bizonyos embereket Kávára” – ez egy Monor melletti kisközség, ott tanított, ott lakott –, „akkor azok lementek egy hétre, ott beszélgettek, síeltek, és jól érezték magukat...”. Egy másik visszaemlékező mondja, hogy „... mi is történt a Kolhoz Kör összejövetelén? Először is ki-ki ízlése szerint sört, vagy bort ivott, aztán fehér asztal mellett folyt a beszélgetés sportról, lányokról, tanulásról, egyre többször politikáról...”. És tulajdonképpen ’56 márciusában kezdenek el egy kicsit jobban foglalkozni úgymond keményebb dolgokkal, de még itt is csak addig jutnak el, hogy március 15-ét megünneplik. Majd október 6-ára készülve – az előbb már szó volt róla –, ők tulajdonképpen az aradi vértanúk tiszteletére szerettek volna egy temetői sétát csinálni. Ennek a szervezésére meghívták az MSZMP KB egyik tagját, Gyenes elvtársat is, csak aztán miután ez összeesett a Rajk temetéssel, a végén lett belőle egy ilyen kis szolid tüntetés. Ennyit akkor a Kolhoz Körről, ami – ha úgy tetszik – még ’56 október 10-16-a előtti politikai diákmozgalom.

És rögtön, kiegészítem azzal, hogy bár nem ismerem, hogy Pécssett, Miskolcon, Debrecenben mi történt, de itt, Szegeden is két olyan – nem mondanám sem szervezkedésnek, sem mozgalomnak –, de két ilyen társaság is volt. Az egyik a Soós László vezette Turul-gárda, amely később lebukott egy napló miatt, a másik egy egyháziak által nem is szervezett, inkább vezetett társaság, amelyik pedig egyházi kapcsolatokkal rendelkezett. Mindezzel csak azt akartam jelezni, hogy ’56 tavaszán-nyarán, szerintem mindenütt az országban, voltak ilyen kis apró mozgolódások, beszélgetések, politizálások már szeptembertől, amelyek aztán elvezettek bennünket október közepéig, október 13-áig, amikor most már az orosz nyelv fakultatív oktatása egy kitűzött cél lesz, majd ebből Szegeden egy ötlet nyomán 16-án megalakul a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége. Ennek a híre robbanásszerűen szétterjed az egész országban. Részint azért terjed szét, mert magunk is felhívással fordultunk az ország összes egyetemi és főiskolai hallgatójához, elküldtük ezt a kis fölhívást, ami olvasható, illetve 20-a éjszaka, 21-én már személyes küldöttek mentek Pécsre, Debrecenbe, Budapestre, Miskolcra, és így tovább, de ezekről majd később ejtek szót. A lényeges az, hogy Szegeden október 16-án, illetve

20-án, már egy önálló szervezet alakul és ez megfogalmazza, meghatározza és eldönti a saját, most már elsősorban politikai programját, tanulmányi program is van természetesen mindegyikben, de ötven év távlatából ezeknek a jelentősége talán nem olyan fontos.

Mi történik máshol? Budapest, bölcsészkar elég ismert hely, ELTE, nagy egyetem, sok hallgatóval. A budapesti bölcsészkaron, ahol a Kolhoz Körösök is voltak, mindössze október 21-én található az első olyan DISZ, tehát a párt ifjúsági szervezete által szervezett értekezlet, ahol szóba kerül a fakultatív nyelvoktatás, az ösztöndíjak emelése; tanárok kezdő fizetése, kollégiumi elhelyezés, és a DISZ újjászervezése, az egyetlen politikai követelés Farkas Mihály felelősségre vonása. Farkas Mihály volt honvédelmi miniszter is, meg – hogy is mondjam –, egy eléggé véreskező, kommunista politikus. Erre van egy olyan megjegyzésem, hogy könnyű volt már Farkas Mihály felelősségre vonását követelni, miután július 18-án kizárták a pártból, ez abban az időben azt jelentette, hogy elveszett ember, sőt, október 6-án már őrizetbe vették, és fogságban volt. Tehát nem volt egy nagyon bátor politikai követelés. Ez október 21-én van, és ezen a napon a szegedi példa nyomán a bölcsészkaron a hallgatók egy része megpróbál MEFESZ-t szervezni, tehát a DISZ helyett átállni egy másik, egy a párttól, a DISZ-től független vonalra. Azonban kisebbségben maradnak, és a végén csak annyi döntés születik ezen az október 21-i, illetőleg 22-i nagygyűlésen, hogy miután hallják, hogy a műegyetem diákjai a szintén 22-én tartott nagygyűlésükön, eldöntik, hogy másnap tüntetni fognak –, a bölcsészkar gyűlés is úgy dönt, hogy ők is tüntetni fognak. A kuriózuma a dolognak az, hogy a végén a központi pártbizottság egyik képviselőjének az utasítására egy Pozsár István nevű tanársegéd, aki egyébként hűséges párttag volt, és maradt is mindvégig, áll a tüntetés szervezésének az élére, mondván, hogy ez most már pártfeladat. És így vesznek részt aztán másnap, 23-án a bölcsészkarosok a tüntetésen.

A Petőfi szobortól indulnak, és mennek át a Bem térre, erről majd még szólok két szót, csak nem akarok az időben nagyon előremenni. Ezzel gyakorlatilag egy időben a műegyetemen mik történnek? Ez számomra már érdekesebb, ugyanis vélhetően a hallgatói összetétel, vagy az egyetemi oktatók, vagy az egyetemi DISZ és pártbizottság viszonyulása miatt a műegyetemnek a hallgatói gyűlései sokkal radikálisabbak, mint a bölcsészkaré. Október 19-én van az első összejeövetel, egy diákotthonbe-

li, a Hess András téren, ott volt a műegyetemisták egyik nagy kollégiuma, ahol – és most hadd idézzek egy korabeli résztvevőt – „október 19-én nem várt esemény robbant be az amúgy is pezsgő közéletbe. Nemes Katalin, az egyetemi pártbizottság szervező titkára telefonon felhívja Marián Istvánt, hogy értesülése szerint a Hess András téri kollégiumban a diákság spontán módon gyűlést kíván tartani. Egy diáktól tudta meg: készülnek az esti gyűlésre. Ennek az az oka – mondta a diák –, hogy a szegediek már megalakították a MEFESZ szervezetet, de ezzel szemben a Műszaki Egyetemen nem történik semmi. A gyűlésen majd meg fogják fogalmazni a szándékaikat.”

A diákokotthonban meg is tartják ezt a diákgyűlést, még egyszer mondom, október 19-én, és elfogadnak egy 15 pontos követelést, amiből 14 pont tanulmányi, szociális jellegű, például a diplomatervezés kidolgozásának idejére magasabb ösztöndíjakat kapjanak, követelik a katalógus rendszer azonnali eltörlését, stb., és megint csak egy pontban, nyílt tárgyalást kérnek Farkas és társai ügyben. Tehát október 19-én a Műszaki Egyetem diáksága még nem megy tovább politikai követelésekben, mint az a bizonyos, előbb említett, a bölcsészeknél is megjelenő, Farkas Mihály, és társaival kapcsolatos követelés. Majd 19-én, az Építőipari Műszaki Egyetem kollégiumában is – ekkor ugyanis külön volt a Műszaki Egyetem, és az Építőipari –, egy olyan határozatot hoznak az egyetemi hallgatóság, hogy 22-ére, ez egy hétfői nap, nagygyűlést hirdetnek, most már az aulába, közösen. Itt annyit hadd jegyezzek meg közbevetőleg, s ez minden egyetemre vonatkozik, hogy október 19-én az utolsó munkanap a héten, egy pénteki nap. A közoktatásügyi minisztérium berendeli az összes egyetemi rektort és dékánt a minisztériumba Budapestre azon hírek hallatán, hogy mi történt itt, Szegeden október 16-án, és előadja a miniszter, hogy a tanulmányi követelések ügyében úgy döntött, hogy teljesíti a hallgatók követelésének nagy részét, fakultatív lesz az orosz nyelvoktatás, csökkentik a marxizmus óraszámát, és így tovább.

Ezentúl természetesen mással nem foglalkoznak, az azonban tisztázandó kérdés, hogy vajon szóba került-e a minisztériumi megbeszélésen az, hogy miután 19-e péntek volt, az utolsó munkanap, hogy a következő hétfőn, 22-én, minden egyetemen tartsanak a rektorok diákgyűlést. Tudniillik, a valóságban az történik, hogy 22-én, hétfőn,

Pécsett, Debrecenben, Veszprémben, Miskolcon, Egerben, Budapes-
ten az összes karon diákgyűléseket tartanak, amiket az egyetemi veze-
tés hív össze – az egyetemi párttitkár, az egyetemi DISZ titkár, a
rektor, a dékán stb. –, tehát nem a hallgatók maguk, hanem az egyete-
mi vezetőség hívja össze a hétfő délutáni napra. És így érkezünk el
tulajdonképpen október 22-éhez, egy olyan dátumhoz, amely megha-
tározó lesz a későbbiek folyamán. Arról már volt szó, hogy a bölcsész-
karon arról születik döntés, hogy másnap felvonulnak, méghozzá
a pártbizottság, és a DISZ bizottság által megadott jelszavakkal, ezek
pedig elsősorban a lengyel-magyar barátságról szóltak, és a levegőben
lévő reformköveteléseket tartalmazták. Ezekkel a jelszavakkal a böl-
csészek a Petőfi szobortól elindultak a Bem tér felé. A Műszaki Egye-
temen szintén 22-én, délután hívják össze ezt a gyűlést, tömve van az
a hatalmas aula, a párttitkár, és a DISZ titkár vezetésével zajlik ez
a nagygyűlés első része. Ezen a nagygyűlésen vesz részt a szegedi küld-
dött és ismerteti a Szegeden történeteket és követeléseket. Debrecenről
is szó lesz, ott is részt vesz a szegedi küldött, Pécsett is részt vesz a sze-
gedi küldött, Veszprémben is stb.

Az egyik műegyetemi hallgató visszaemlékezéséből csak két mon-
datot idézek – 22-éről van szó: „A híres esti diákgyűlésről a csodálat-
os, euforikus érzés maradt meg bennem, hihetetlen, hogy a szegedi
küldöttség megjött, és felhangzott a »menjenek haza« kórus a szovjet
csapatokra vonatkoztatva. Megfordult a fejemben, le is bombázhatják
az egyetemet, és majd hazudnak valamit.” Így emlékszik vissza egy
másik résztvevő a 22-i műegyetemi gyűlésre: „Amikor megkezdődött
a gyűlés, még senki nem gondolt arra, hogy megalakul a MEFESZ,
és MEFESZ gyűlésként végződik az összejövétel. A feladatot a gyűlés
levezetésére én kaptam” – mondja Szabó Sándor, aki DISZ titkár volt
a műegyetemen. „Annyi emlékem maradt, hogy valóban a szegedi
egyetemről, gondolom az volt az, mert fiatal, hozzánk hasonló korú-
nak látszott, felszólalt, és elmondta, hogy az új, szegedi gondolat nevé-
ben ők már szervezkednek. Nálunk is kezdeményezték.”

A lényeg, hogy ezek után a műegyetemisták csatlakoznak a szege-
di kezdeményezéshez, a MEFESZ-hez, mint egy zászlóhoz. Megfogal-
mazzák politikai követeléseiket. A követeléseikből hadd idézzek
néhány dolgot. Az összes szovjet csapatok kivonása Magyarországról,

általános, egyenlő titkos választások több párt részvételével, nyilvános tárgyalás Farkas Mihály ügyében, Kossuth címer visszaállítása, és egy külön napilapot az új MEFESZ szervezeteknek – mondják a műegyetemisták. Hozzáteszem, hogy a szovjet csapatok kivonása, a szabad választások megtartása, Kossuth címer visszaállítása, a szegedi, október 20-án elfogadott határozatok között is szerepel, ezeket ismertette a szegedi küldött felszólalásában.

Mi történik Debrecenben? Debrecenben gyakorlatilag 20-áig nem történik semmi, majd 20-án, egy nyílt MDP párttaggyűlés, ahol a párttitkár egy nyílt levelet olvas fel, amit majd elküld az MDP Központi Vezetősége felé, felszólal a városi pártbizottság első titkára, tehát minden pártvonalon van. 22-én, az, amikor megérkezik a Benczúr Gyula diákotthonba a szegedi küldött, javaslatára megalakítják a MEFESZ-t. Ambrus János, aki Szegedről ment, mint küldött Debrecenbe, az '56-os debreceni egyetemi történéseke így emlékezik: beérkezik a kollégiumba, és elkezd mondani, hogy én Szegedről jöttem, mire a többiek elcsendesítették, hogy erről nem lehet még beszélni – ez még ugye október 22-e reggel. Kiderül, hogy este lesz valami diákgyűlés. Meséli a Jancsi, hogy kiült a párttitkár, mondott egy fél órát, kiült a DISZ titkár, az is mondott egy fél órát, és a szokásos módon feltette a kérdést, hogy a hallgatók közül van-e valaki, aki szeretne hozzászólni, mire Ambrus elvette a kézi mikrofont, és mondta, hogy én vagyok a szegedi küldött, elkezdte mondani, hogy mi történt Szegeden. Meséli Ambrus Jancsi, hogy a párttitkár, és a DISZ titkár falfehérek lettek, a hallgatók pedig elkezdtek örjöngeni, hogy na, itt vannak a szegediek. Ezután fogalmazták meg ők is a programjukat.

Mi történik Sopronban? 21-én szintén a hírek hallatán egy diákotthonban 30-40 fős gyűlés, elhatározzák, hogy 22-ére ifjúsági nagygyűlést tartanak. Sopronban is a pártbizottság és a DISZ bizottság kezdte el a gyűlést. Az egy más kérdés, hogy pár óra múlva ők kivonultak, és itt is a hallgatóság a saját kezébe vette a döntést. Így jutunk el összesen 22-én akkor, amikor először összejön az erdőmérnöki kar, illetőleg a bányászok, mert akkor még két kar volt. Elnökséget hoznak létre, és két döntés születik. Az egyik, hogy a DISZ-ből kilépnek, és megalakítják ők is a MEFESZ-t, és meghatározzák azokat a politikai követeléseket – még egyszer mondom, ez 22-e már –, ame-

lyek szintén tartalmazzák a szovjet csapatok kivonását, az Országgyűlési választásokat, március 15-ét, a fizetések alsó és felső határát, és egyébként még 11 pontban általános egyetemi követeléseket is, mint például az utazási kedvezmény. Ugyanaz, vagy hasonló tartalmú, mint a szegedi. Azt rögtön hozzáteszem, hogy ezek a 22-i pontokba foglalt követelések egy része eltért a szegedi pontoktól, mert más volt az igénye egy mérnökhallgatónak, mint egy tanárnak, vagy egy orvosnak, de hasonlóságot mutatnak.

Tudomásom szerint csak Miskolcon vetették fel a Dunai Konföderáció igényét, bár hozzáteszem rögtön, hogy itt, Szegeden is, a 16-i gyűlésen szóba került Trianon felülvizsgálata. Hadd idézzek a saját vádiratomból, ahol az ügyész azt írja, „visszakövetelték Bácskát, Bánátot, Felvidéket, Erdélyt, bezeg nem követelték vissza Burgenlandot”.

Így érkezünk el október 23-áig, ahol szinten minden egyetemi városban tüntetés indul, először Debrecenben, már 11-12 órakor az egyetemisták felvonulnak, Kossuth-nótákat énekelnek, jelszavakat skandálnak, a pártbizottság elé vonulnak, és sortűz fogadja őket, három halott. A budapesti események jobban ismertek, a műegyetemisták először néma tüntetéssel a műegyetemről, a bölcsészek a Petőfi szobortól jelszavakkal indulnak a Bem térre, majd ott csatlakoznak hozzájuk. A többi '56 történetéből ismert.

Felvonulás van Sopronban, felvonulás van este Szegeden is, Pécsen is, a többi városról most hadd ne beszéljek. A „sablonos” történetről – hogy 22-én minden egyetem hallgatósága csatlakozik a szegedi MEFESZ-hez, és megfogalmazza a hasonló pontjait –, egyedül a miskolci egyetem tér el. Miskolcon 22-én tartanak egy diákparlamentet, tehát más a neve. Hozzáteszem, ezt is az egyetemi párt- és DISZ-vezetés rendezi, de úgy látszik, hogy az ottani egyetemi párt és DISZ vezetők vagy belátóbbak voltak, vagy más volt a politikai felfogásuk, érdekes módon az élére állnak ennek az egész mozgalomnak, és 22-én ott hasonló, vagy tán még radikálisabb célkitűzéseket fogad el az ifjúság, de az egyetemi DISZ és pártbizottság közreműködésével. Ez egyébként Miskolcnak annyira a sajátja, hogy a Borsod megyei MDP (Magyar Dolgozók Pártja) első titkára, egy Szovjetunióban tanult, jól kiképzett főelvtárs, a Földvári Rudolf, aki később börtöntársam lett, áll a forradalmi események élére. Tárgyal a munkástanács-

okkal, mindent levezényel, következmény: november 5-én, amikor bemennek Miskolcra a szovjet csapatok, elsőként tartóztatják le. Úgy látszik, hogy Miskolcon más volt a politikai helyzet, mint itt, Szegeden. Például az is jellemző, hogy egy egyetemi adjunktus, Mihala Ferenc lesz a diákok vezetője, aki a szovjet csapatokkal arról tárgyal, hogy a most már a felfegyverzett egyetemi Nemzetőrség nem akar a szovjetek ellen fordulni. Ezt a szovjetek tudomásul is veszik, sőt, Mihalát megválasztják az Észak-Magyarországi Forradalmi Tanács elnökévé.

Tehát október 23-án mindenütt tüntetés, és ezt követően az egyetemi hallgatók szerepe elválík, ugyanis vannak olyan települések, ahol az egyetemistáknak nem sok szerepe lesz a forradalom mindennapjaiban, október 23. és november 4. között. Erre példa Szeged is, mert itt az egyetemi hallgatóknak nagy szerepe nem volt. Nem így pl. Sopronban, ahol gyakorlatilag a város irányítását vették át az egyetemi hallgatók. Az erdész hallgatók szervezték a szállítást, a segélyszállítmányokat, a gyógyszer-szállítmányokat, hírszerző csapatuk volt, katonai csapatuk volt. Éppen a napokban mesélte Bujdosó Alpár, aki az ottani MEFESZ-nek volt az elnöke, hogy a pékek sztrájkoltak, ezért megbeszélték velük, hogy az egyetemi hallgatók mennek kenyeret sütni. A pékek útmutatása alapján a hallgatók sütöttek, és árultak kenyeret, mert a lakosságot el kell látni, de azért sztrájkolni is kell, mert az volt a döntés. A soproni hallgatók nagyon komoly fegyveres ellenállásra készültek november 4-én, több honvédség által otthagytott ágyúval akarták a szovjet csapatokkal felvenni a harcot, de miután abból a magyar katonatiszt kiszedte az ütőszeg, „elvesztették” a csatát. A lényeg, hogy Sopronban nagyon jelentős szerepe volt az egyetemi hallgatósnak, még Miskolcon is, ahol több esetben ők csillapították a munkás tömegeket. Debrecenben nem volt szerepük, még Pécsen is egy kevés, de ott is inkább csak a „mecseki láthatatlanok” között voltak néhányan. Pesten pedig tulajdonképpen az egyetemi és főiskolai hallgatók szerepe lecsökkent a Nemzetőrségben való részvételre és arra, hogy fiatal egyetemi oktatókból és néhány hallgatóból létrejöjjön az Egyetemi Forradalmi Bizottság, adtak ki néhány közleményt, meg állásfoglalást, de lényegesen befolyásolni az eseményeket nem tudták.

Elérkezünk november 4-éhez, szovjet megszállás, szovjet interven-

ció. Sopron volt az egyetlen hely, ahol a felfegyverzett egyetemi, főiskolai hallgatók igyekeztek volna szembeszállni, de ez nem sikerült nekik. Budapesten első sorban a műegyetemen, meg az ELTE bölcsészkarán volt egy nagyobb számú felfegyverzett Nemzetőr egység, ezeket azonban leszerelték a parancsnokaik. Ugyan ez történt itt, Szegeden is. Lazur Barna, nemzetőr parancsnok kiadta az utasítást, hogy fegyvert letenni, és nem ellenállni.

Ezután következnek el a megtorlás. Amennyire én ismerem az '57-'58-'59-es megtorlás pereit, csak egyetemi, és főiskolai hallgatók vagy oktatók ellen indított per egyedül Szegeden volt. Itt volt a kiinduló pont, ezt a gócot kellett lehetőleg lefojtani. Szegeden volt az egyetlen olyan per 8-10 résztvevővel, amiben kizárólag egyetemi, főiskolai hallgatók voltak, és kizárólag az volt a vád, hogy a MEFESZ-t megszervezték, irányították, vezették, szétterjesztették. Volt mellette röplapozás, meg apróságok, de a lényeges vád az a MEFESZ megszervezése volt. Valamint szintén Szeged volt abban a sajátos helyzetben '57-'58-ban, hogy az egyetlen egyetemi rektor, Baróti Dezső volt az, akit börtön büntetésre ítélték. Egyetemi, főiskolai hallgatók sok más perben szerepeltek, harmad, negyed, ötöd rendű vádlottakként, munkástanácsok mellett, forradalmi bizottságok mellett végzett tevékenységük miatt, de nem az egyetemi mozgalmakban való részvételért.

Még egy dolgot szeretnék kiemelni. A fegyveres harcban, amit első sorban a „pesti srácok” és munkások vívtak meg, egyetemi hallgatók jónéhányan részt vettek, néhány hősi halottja van a bölcsészkarának, a Műszaki Egyetemnek, de szervezett csapatként nem vettek részt. Az egyetemi, főiskolai hallgatókra az volt a jellemző, hogy nemzetőrséget szerveztek most már hivatalosan, és ezekben a közrendet és közbiztonságot biztosító nemzetőrségekben vettek részt fegyveresen. Köszönöm a figyelmet!